

**Uluslararası
Geçmişten Günümüze
Malatyalı
İlim ve Fikir İnsanları
Sempozyumu
17-19 Kasım 2017 MALATYA**

BİLDİRİLER

I. CİLT

Editörler

Prof. Dr. Nusret AKPOLAT

Prof. Dr. Fikret KARAMAN

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

Sempozyum Onur Kurulu

Prof. Dr. Ahmet KIZILAY
İnönü Üniversitesi Rektörü

Ahmet ÇAKIR
Malatya Büyükşehir Belediye Başkanı

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Fikret KARAMAN

İnönü Üniversitesi Yayınları

ISBN

978-975-8573-54-7 (Takım)

978-975-8573-55-4 (1. Cilt)

1. Baskı Ekim 2018, Ankara 1,000 Adet

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Neslihan DURAK
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN
Doç. Dr. İlhan ERDEM
Doç. Dr. Mehmet BİRSİN
Doç. Dr. Mehmet Korkut ÇEÇEN
İhsan GENÇAY
Yrd. Doç. Dr. Murat ZENGİN
Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARADAĞ
Hamit Süha HOTAR
Arş. Gör. Mehmet Emin ŞAHİN
Arş. Gör. Okan AÇIL

Sempozyum Sekretaryası

Arş. Gör. Mehmet Emin ŞAHİN
Arş. Gör. Okan AÇIL

BASKI

Serhat Mahallesi 1256 Sk. No: 11
Yenimahalle / Ankara
Tel.: 0312. 354 91 31 (pbx)
Faks: 0312. 354 91 32
e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr

Açıklama:

Bildirilerdeki görüşlerin yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

TABAKÂT LİTERATÜRÜNDE “MALATÎ” NİSPETLİ HANEFÎ ÂLİMLER

İhsan TİMÜR¹

ÖZET

Erken sayılabilecek bir dönemde İslam orduları tarafından fethedilmiş olan Malatya, müslümanlarla Bizans İmparatorluğu arasındaki sınır hat-
tında yer almasından dolayı sürekli el değiştirmiştir. Şehrin suğûr ya da
avâsım olarak adlandırılan sınır bölgelerindeki merkezlerden biri olmasın-
dan dolayı söz konusu durum sonraki dönemlerde de sıklıkla yaşanmış-
tır. Selçuklu kuvvetlerinin Anadolu'daki fetih hareketiyle Malatya'nın bu
özelliği önemli ölçüde değişmiş olup bu süreçte yer yer Bizans ve Ermeni
idarelerine geçmiş olmasına rağmen Anadolu'daki kapsamlı ve kalıcı fetih
hareketiyle bir İslam şehri olma vasfına kavuşmuştur. Fetih hareketlerin-
den sonra müstakil Türkmen emirleri, Danişmendler, Artuklular, Anadolu
Selçukluları ve Memlükler gibi farklı beylik ve devletlerin idaresine geçmiş
olan Malatya, bu yönetimlerin elinde İslam şehri olma vasfını sürdürmüş-
tür. Bu süreçte bir ilim şehrine de dönüşen Malatya, pek çok alimin yerleş-
tiği yahut ziyaret ettiği bir merkez olmuştur. Kaynaklarda, bu dönemde Ma-
latya'da doğup yetişmiş olması ya da buradaki ikametleri sebebiyle “Ma-
latî” nispetli pek çok alime rastlanmaktadır. Bu çalışma tam da bu noktada,
ulema biyografilerini içeren tabakât literatüründe kendisinden söz edilen
“Malatî” nispetli Hanefî alimleri tanıtmayı hedeflemektedir. Anadolu'daki
fetih hareketlerinin Selçuklular öncülüğünde gerçekleşmiş olması diğer
pek çok Anadolu şehri gibi Malatya'da da çoğunlukla Horasan-Maveraün-
nehir kaynaklı Hanefî düşünce geleneğiyle bu geleneğe mensup alimlerin
yerleşmesini sağlamıştır. Kaynaklarda bu çerçevede “Malatî” nispetli pek
çok Hanefî âlimin biyografisine yer verilmektedir. Bu çalışmada, sadece bu
Hanefî âlimlerin biyografisine işaretle yetinilmeyecek, buradan hareketle
Anadolu'daki ilmî ve kültürel hayatın şekillenmesinde Malatyalı bu alim-
lerin katkıları da ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu yönüyle çalışma, Os-
manlı dinî düşüncesinin arka planına ilişkin tespit ve değerlendirmeleriyle
bu husustaki araştırmalara mütevazı bir katkı sağlamayı da hedeflemek-
tedir.

1 Yrd. Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi
Anabilim Dalı

3 Giriş

Malatya oldukça erken sayılabilecek bir dönemde İslam orduları tarafından fethedilmiş olsa da Bizans İmparatorluğuyla sınır hattında yer alması sebebiyle sürekli el değiştirmiştir. Emevîler ve Abbasîler döneminde de Müslümanlarca alınan şehir gerek *suğûr* gerekse de *avâsım* olarak adlandırılan sınır bölgelerindeki merkezlerden biri olması hasebiyle bu durum sonraki dönemde de devam etmiştir. Bu sebeple Malatya, Müslümanların meskun olduğu bir şehir olma vasfına uzun süre sahip olamamıştır.

Malatya'nın bu özelliği, Selçuklu kuvvetlerinin Anadolu'daki fetih hareketiyle önemli ölçüde değişmiştir. Bu süreçte yer yer Bizans ve Ermeni idarelerine geçmiş olmasına rağmen Anadolu'daki kapsamlı ve kalıcı fetih hareketleriyle bir İslam şehrine dönüşmüştür. Bu fetih hareketlerinden sonra da Malatya, müstakil Türkmen emirleri, Danişmendler, Artuklular, Anadolu Selçukluları ve Memlükler gibi farklı beylik ve devletlerin idaresine geçmiş olmakla birlikte müslüman yöneticilerin elinde İslam şehri olma vasfını sürdürmüştür. Malatya, bu süreçte bir ilim şehrine dönüşmüş ve pek çok alimin yerleştiği yahut ziyaret ettiği bir merkez olmuştur. Kaynaklarda, bu dönemde Malatya'da doğup yetişmiş olması ya da buradaki ikametleri sebebiyle "Malatî" nispetli pek çok alime rastlanmaktadır.

Anadolu'daki fetih hareketlerinin Selçuklular öncülüğünde gerçekleşmiş olmasından dolayı pek çok Anadolu şehri gibi Malatya'da da çoğunlukla Horasan-Maveraünnehir merkezli Hanefî düşünce geleneğiyle bu geleneğe mensup alimler yerleşmişlerdir. Bunun Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma serüveni dışında Hanefiliğin bölgedeki yayılımıyla da oldukça yakın ilişkisi bulunmaktadır.

3 Bir Hudut Şehri Olarak Malatya'ya Nispet Edilen Âlimler

Biyografi kaynaklarında erken tarihlere ait Malatî nispetli pek çok isimden söz edilmekle birlikte çoğunluğu sadece hadis râvîsi olarak zikredilen bu isimlerin hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Malatî nispetleriyle Malatya şehrinden oldukları anlaşılmakla birlikte bu isimlere ilişkin aktarımların çoğunluğu Malatya dışındaki şehirlere dairdir. Özellikle Şam bölgesindeki şehirlerde ilim tahsil ettikleri ya da buralarda ikamet edip yine bu şehirlerde vefat ettikleri anlaşılan Malatî nispetli bu alimlerin, büyük ölçüde hadis rivayetleri itibarıyla kendilerinden söz edildiği görülmektedir.

Mezhebî eğilimlerine dair herhangi bir bilginin verilmediği bu nakillerde çoğunlukla hadis uydurmakla itham edilen ve bu yönden tenkit edilen Malatyalı alimlerin, ilk dönem İslam ilim geleneğinde

önemli bir yer edindiklerinden söz etmek mümkün görünmemektedir.

Ebû Salih İshak b. Nüceyh el-Malatî (191/808'den sonra), kardeşi olduğu ifade edilen Temmam b. Nüceyh el-Malatî, Ebû Ya'la Muhammed b. Ahmed b. Ubeydillah el-Malatî (306/909'dan sonra), Kasım b. İbrahim b. Ahmed el-Malatî (325/937'den sonra), Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh el-Malatî el-Mısrî (330/942), Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Harrânî el-Malatî (361/971'den sonra), Ebû Haşim Muhammed b. Sabğun el-Malatî (380/991), Ebu'l-Hüseyn Muhammed b. Ali b. Ahmed İbn Ebî Ferve el-Malatî (404/1014), ilk dönemde kendisinden söz edilen Malatî nispetli alimlerden bir kısmıdır.

Belirgin olarak öne çıkan hadis rivayeti dışında kârfî ve sûfî niteliklerinden de söz edilen Malatyalı bu alimlerin, Malatya'da sürdürülebilir ilmî bir gelenek oluşturamadıkları anlaşılmaktadır. Büyük ölçüde Askalan, Halep, Dımaşk ve Kudüs gibi Şam bölgesindeki merkezlerde ilim tahsil ettikleri ve buralarda ikamet edip görev aldıkları anlaşılan ilk dönem Malatyalı alimlerin çok azının yeniden doğduğu topraklara döndükleri görülmektedir. Malatya'nın Müslümanlar tarafından fethinden itibaren bir sınır kenti olarak kalmasının bu durumla yakın bir ilişkisi olduğu muhakkaktır. İslam orduları tarafında fethedildiğinde önemli bir iskana ve imara sahne olmasına² rağmen Malatya'nın *suğur* ve *avâsım* olarak nitelenen bir sınır şehri olarak kalması, sürekli el değiştirmesi ve sınır devletleri arasında bir çekişme alanı olarak görülmesi burada sürdürülebilir bir ilim geleneğinin oluşmasını engellemiş görünmektedir. Sadece Emevi ve Abbasilerle Bizans arasında değil sonraki süreçte Anadolu, Irak ve Şam bölgelerinde hüküm süren devletler arasında da sınır hattı olarak görülen Malatya'nın bu niteliğini sonraki dönemlerde de sürdürdüğü, dolayısıyla böyle bir geleneğin oluşması için elzem olan istikrarlı bir yönetime sahip olamadığı anlaşılmaktadır. Ancak yine de bölgede Bizans etkisinin kırıldığı ve Selçuklu kuvvetlerinin Anadolu'daki fetihlerinin sonucunda bir İslam şehri olmasının Malatya'yı Bizans-Abbasi sınır şehri olmaktan daha avantajlı kıldığı muhakkaktır. Bu yönüyle Malatya'daki ilmî geleneği gerek Malatyalı oluşları gerekse de Malatya'daki ikametleri sebebiyle Malatî nispetli pek çok alimin bulunmasından hareketle Selçukluların Anadolu'daki fetihleriyle başlatmak daha gerçekçi görünmektedir. Bu dönemden itibaren Anadolu'da şöhret sahibi alimlerden hatırı sayılır bir kısmının bir şekilde Malatya'ya da uğramış olmaları şehrin bu süreçte bir ilim merkezine dönüştüğünün de kanıtıdır. Kaynaklarda bu dönemden sonra Malatî nispetli alimlerin yanın-

2 İbnu'l-Fakîh Ebû Abdillâh el-Hemedani, *el-Buldân*, thk. Yusuf el-Hâdî, Alemlu'l-Kutub, Beyrut 1416/1996, s. 163; Ahmed b. Yahya el-Belazurî, *Futûhu'l-Buldân*, Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut 1988, s. 185-188.

da pek çok alimin biyografilerinde Malatya'ya uğradıklarından söz edilerek burada ilim tahsil ettiklerinden veya medreselerde ders verdiklerine değinilmesi Malatya'nın Selçuklu öncülüğündeki fetihleriyle birlikte kayda değer bir gelişme yaşadığını göstermektedir. Bu açıdan Malatya'nın Selçuklulardan önce kendisine nispet edilen uleması bulunmakla birlikte bir ilim merkezi olamadığı ve bu niteliğe ancak Anadolu'da gerçekleşen fetihlerle sahip olduğu iddia edilebilir.

Daha önce de işaret edildiği gibi Selçukluların Anadolu'daki fetihlerinden önce Malatî nispetli alimlerin büyük çoğunluğu hadis rivayeti yönüyle eserlerde zikredilmektedir. Bu isimlerin önemli bir kısmının mezhebî eğilimleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamasıyla birlikte Ebu'l-Hüseyin el-Malatî (377/987) gibi bazılarının Şafîî mezhebine mensup oldukları görülür³. Selçuklu öncesindeki bu Malatyalı alimlerden Hanefî mezhebine mensup bir isme ise rastlanmamaktadır. Bu, şaşırtıcı olmakla birlikte aslında bölgedeki mezhebî coğrafya dikkate alındığında oldukça anlaşılır bir durumdur. Zira Malatya, idarî yönden her ne kadar çoğunlukla Cezire bölgesine bağlı⁴ olmuşsa da coğrafi ve kültürel ilişki itibarıyla Şam bölgesiyle yakın ilişki içerisinde olmuştur. Malatyalı pek çok alimin özellikle Şam şehirlerinde ilim tahsilinde bulunmuş olmaları da bunu göstermektedir. Bu durum, hiç şüphesiz Şam bölgesinde yaygın olan mezhebin, Malatyalı âlimlerin mezhebî eğilimine tesirde bulunduğu manasına gelmektedir.

∞ Bölgede Hanefiliğin Temsiline Dair Mülâhazalar

Şam, farklı fikhî tercihlerin temsil imkanı bulduğu bir bölge olmakla birlikte genelde Şafîiliğin egemen olduğu bir muhit olmuştur. Hanefilik ise Irak bölgesinde önemli bir yayılım imkânı bulurken Şam bölgesinde önemli bir taban elde edememiştir. Kaynaklarda Ebû Hanîfe (150/767)'nin halkasında farklı bölgelerden çok fazla talebenin bulunduğundan söz edilmesine⁵ rağmen Şam kökenli çok az öğrenci olması bunun önemli nedenlerinden biridir. Bu yönüyle Şam bölgesi, Irak fikhından ziyade daha çok Hicaz fikhının tesirinde kalmıştır.

Abbasî devletinin kadılık makamına özellikle Hanefileri tercih

3 Ebu'l-Kasım İbn Asakir, *Târîhu Dımaşk*, Dımaşk 1982-1996, I/73; Şemsuddin Ebu'l-Hayr el-Cezerî, *Ğâyetu'n-Nihâye fî Tabakâti'l-Kurrâ*, nşr. G. Bergstraesser, Beyrut 1402/1982, II/67. Ayrıca bk. Mehmet Kubat, *Malatî ve Kelâmî Görüşleri*, TDV Yayınları, Ankara 2010, s. 43; Mustafa Öz-Avni İlhan, "Malatî Ebû'l-Hüseyin", *DİA*, XXVII/467.

4 Ebû İshak el-İstahrî, *el-Mesâlik ve'l-Memâlik*, Dâru's-Sadr, Beyrut, 2004, s. 53, 55.

5 Ebu'l-Kasım Abdullah b. Muhammed İbn Ebi'l-Avvâm es-Sa'dî, *Fedâilu Ebi Hanîfe ve Ahbâruhu ve Menâkibuhu*, thk. Latifurrahman el-Behrâcî el-Kasımî, Mektebetü'l-İmdadiyye, Mekke 1431/2010; Hafızuddin Muhammed b. Muhammed el-Bezzâzî, *Menâkibu Ebi Hanîfe*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1981, II/497-517; Taşköprüzâde Ahmed b. Mustafa, *Miftâhu's-Saâde ve Misbâhu's-Siyâde fî Mevduâti'l-Ulâm*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1405/1985, II/232.

etmesi mezhebin farklı bölgelerde temsilini kolaylaştırdığı ve bu durumun sonraki asırlarda da güçlenerek sürdüğü bilinmektedir. Abbasîlerin bu tercihi, bazı bölgelerde Hanefî mezhebinin hızlı bir şekilde yayılmasını ve diğer mezheplere üstünlük kurmasını sağlamıştır⁶. Her ne kadar Ebû Hanîfe'nin bazı talebeleri ve sonraki Hanefî fakihlerden bir kısmı resmî görev almaktan kaçınmış olsalar da pek çok Hanefî fakih bu türden görevleri üstlenmişlerdir. Şam bölgesinin de kimi şehirlerinde yer yer Hanefî kadılar görev almış olmasına rağmen bu durum Hanefiliğin bölgede taban bulmasını sağlayamamıştır. Ebû Yusuf (182/798)'un kadılık oluştuktan sonra Hanefiliğin Kûfe, Basra ve doğu şehirlerinde yayıldığı gibi Şam ve ötesinde de yayılması amacıyla Muhammed eş-Şeybânî (189/805)'yi Rakka'ya kadı olması yönünde teşvik etmesine⁷ rağmen Hanefilik, bu bölgede arzulandığı şekilde yayılamamıştır. Hanefilik, sonraki dönemde, Ebû Hazim Abdülhamid b. Abdilaziz es-Sekûni el-Basrî (292/905)'nin yürüttüğü kadılık göreviyle⁸ Şam bölgesinde temsil edilmiş olmasına rağmen mezhep, yine de etkili bir yayılım gösterememiştir.

Şam bölgesine Hanefilik, Irak bölgesinden, özellikle de Bağdat ve Basra'dan kadılık göreviyle gelen fakihlerle temsil edilmiştir. Bu Hanefî fakihler, görevleri sona erince de yeniden geldikleri bölgelere döndüğünden Şam'da Hanefî varlığı devamlılık ve kalıcılık sağlayamamıştır. Bu yönüyle Mısır'la benzeşen Şam bölgesinin, Mısır'ın aksine Ebû Cafer'et-Şahavi (321/933) gibi Hanefiliği bölgede güçlü şekilde temsil eden bir isme sahip olamaması Hanefiliğin burada taban bulmasını mümkün kılmamıştır.

Aslında Mısır gibi Şam da Hanefilik için doğu bölgeleri gibi yayılmaya elverişli değildi. Zira bölge ilk dönemden itibaren, Hicaz Hadis ekolünün etkisinde, birbirinden çok az ayrışan yerel fakihler ile bir ölçüde Evzâlik ancak sonrasında ise neredeyse tamamen Şafîlik tarafından adeta parsellenmişti. Şafî mezhebî özellikle 264/877'de Dımaşk kadısı olarak atanan Muhammed b. Osman İbn Ebî Zur'a es-Sekafî ed-Dımeşkî (302/914) vasıtasıyla yayılma imkanı bulmuştu. Taassup derecesinde Şafî'nin görüşlerine bağlı

6 Nurit Tsafir, kadı atamalarının değişik bölgelerdeki Hanefî yayılımını nasıl sağladığına ilişkin önemli tespitlerde bulunmakta ve bu bölgelerde görev yapan ilk Hanefî kadıların listelerini vermektedir (Nurit Tsafir, *The History of an Islamic School of Law: The Early Spread of Hanafism*, Harvard University Press, Cambridge 2004, s. 29-30, 39, 50-52, 56, 59, 71, 76, 81, 86, 94, 101, 114-115).

7 İbn Ebî'l-Avvâm, *Fedâilu Ebî Hanîfe*, s. 356-357; Şemsuddin Ebû Abdillâh Muhammed ez-Zehabî, *Menâkibu'l-İmam, Ebî Hanîfe ve Sahibeyhi Ebî Yusuf ve Muhammed b. Hasan*, nşr. M. Zahid el-Kevserî-Ebu'l-Vefa el-Efganî, Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, Mısır, ts, s. 55.

8 Ebû Abdillâh Hüseyin b. Ali es-Saymerî, *Ahbâru Ebî Hanîfe ve Ashabih*, Alemu'l-Kutub, Beyrut 1405/1980, s. 165; Muhyiddin Ebû Muhammed Abdülkadir İbn Ebî'l-Vefa el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye fi Tabakâtü'l-Hanefiyye*, thk. Abdülfettah Muhammed el-Hulv, Hecl li't-Tibaa ve'n-Neşr, Kahire 1413/1993, II/367; Takıyyuddin Abdülkadir et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye fi Terâcimi'l-Hanefiyye*, thk. Abdülfettah Muhammed el-Hulv, Daru'r-Rifai, Riyad 1403/1983, IV/267.

olduğu aktarılan İbn Ebî Zur'a'nın, çoğunluğu Evzaî (157/774)'nin görüşleri üzere olan halkı Şafî'nin görüşlerine çekmek için Müzenî (264/878)'nin *el-Muhtasar*'ını ezberleyene 100 dinar vermeyi vadedtiği ve böylece Şafî mezhebini bölgede yaydığı ifade edilmektedir⁹. Hanefiler gibi aslında kadılık görevi üstlenmiş olan İbn Ebî Zur'a'nın Hanefî kadınların aksine Şafilik adına başarılı olmasının Dimaşklı, yani bölge kökenli olmasıyla yakın ilişkisi bulunmalıdır. Anlaşıldığı kadarıyla Şamlılar da Mısırlılar gibi dışarıdan gelen yabancı kadırlardan hoşlanmamaktaydı¹⁰. Bu sebeple olsa gerek Şam'da daha çok dışarıdan gelen kadılar yoluyla temsil edilmiş olan Hanefilik, bölgede daha etkin olan Hicaz Hadis ekolü temsilcileri ve yerel unsurlar nedeniyle sürekli etkisiz kalmıştır. Buna rağmen Fâtımîler döneminde Mısır, Şam ve Mağrib bölgelerine seyahat eden Makdisî (390/1000), hemen her kasabada Hanefilerin bulunduğu ve kadınların da hala Hanefilerden olduğundan söz etmekte ancak bölgedeki fakihlerin Şafî, amelin de Ehl-i Hadis fıkhı üzere olduğunu belirtmektedir. Fâtımîlerin egemenliği sonrasında ise bölgede sadece Fâtımîlerin mezhebi egemen olmuştur¹¹.

Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte Şam bölgesiyle yakın ilişki içerisinde bulunan Malatya'da da durum bu minvalde gelişmiş görünmektedir. Daha çok muhaddis, kârî ve sûfî kimlikleriyle öne çıkan Malatî nispetli alimlerin bu niteliklerinin, söz konusu mezhebî eğilimle ilişkili olduğu ileri sürülebilir. Ancak bunun Selçuklularla birlikte köklü bir değişikliğe uğradığı da gayet açıktır. Söz konusu değişimin doğrudan Malatya ile ilişkili olmadığı aslında Şam bölgesindeki değişimin bir uzantısı olduğu muhakkaktır. Zira Şam, Selçuklu fetihleriyle birlikte önemli ölçüde Horasan-Maveraünnehir kökenli alimlerin göçüne sahne olmuş ve bölge adeta Hanefiliğin tedris merkezine dönüşmüştür. Dimaşk ve özellikle de Halep bu Hanefî yayılımının adeta üssü konumundadır. Doğu kökenli meşhur ve nitelikli pek çok Hanefînin bu şehirlere gelmeleri ve burada tedris görevi üstlenmeleri Hanefiliğin uzun zamandır yayılım gösteremediği Şam bölgesinde güçlü bir şekilde temsil edilmesine ve hızlıca yayılmasına imkân sağlamıştır¹². Bu dönemden itibaren kendilerinde söz edilen Malatî nispetli alimlerin öncekilere kıyasla genellikle Hanefî olmalarının, söz konusu sosyal değişimle doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

9 İbn Hacer el-Askalanî, *Refu'l-İsr an Kudâti'l-Mısır*, thk. Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hancı, Kahire 1418/1998, s. 387.

10 Bu sebeple Abbasi iktidarının, kadı atamalarında kabile dengelerini gözetken bir siyaset izlediği ifade edilmektedir (Tsafrir, *The Early Spread of Hanafism*, s. 83).

11 Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Makdisî, *Ahsenü't-Tekasim fî Marifeti'l-Ekalim*, nşr. M. J. de Goeje, Leiden: Brill 1906, s. 179-180.

12 Hanefî fikhının özellikle Şam bölgesindeki yayılımı ve bunun bölgeye sosyal ve kültürel açıdan tesirine ilişkin kapsamlı bilgi için bk. İhsan Timür, *Tahavî'nin Akide Şerhlerinde İtikadî Farklılaşmalar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2016, s. 108-121, 128-135, 145-153.

Malatî Nispetli Hanefî Âlimler

Selçuklular 463/1071 Malazgirt zaferinden sonra bölgede, önceki döneme göre daha kapsamlı ve kalıcı fetih hareketleri gerçekleştirmiştir. Bundan sonra askeri seferlerin yönü kısmen Şam bölgesinden Anadolu'ya kaymıştır. Zafer sonrasında Selçuklu komutanlarının Anadolu'nun bazı büyük şehirlerini ikta olarak almaları ve buralara kalıcı olarak yerleşmeye çalışmaları, Hanefî kimliğinin de Anadolu'da kapsamlı bir şekilde yerleşmesini sağlamıştır. Malazgirt savaşının hemen ardından Erzurum'da Ebu'l-Kasım İzzuddin Saltuk, Sivas'ta Danişmend Gazi, Erzincan'da Mengücek Ahmed Gazi, Harput'ta Çubukoğlu, Bitlis'te Dilmaçoğlu, Amid ile Mardin bölgelerinde Artuklu ve İznik'de Süleyman Şah idaresinde Anadolu Selçukluları adıyla beylik ve devletlerin kurulması, Anadolu'nun bu bölgelerini, kapsamlı bir surette doğudan intikal eden kitlelerin iskanına ve dolayısıyla da bölgenin İslamlaşmasına ve Türkleşmesine imkân sağlamıştır.

Doğudan sadece askerî bir kuvvetle gelmeyen Selçuklular, bu bölgelerde tesis etmiş oldukları idareyle, aralarında büyük oranda alimlerin yer aldığı kitlesel bir göçe de öncülük etmişlerdir. Hırsan-Maveraünnehir Hanefî fıkıh ve kelam geleneğine mensup olan bu alimler, bölgede hem bürokrasi ve yargıda hem de tedris alanında önemli faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Bu durum Anadolu'nun İslamlaşmayla birlikte aynı zamanda Hanefileşmesi anlamına da gelmektedir. Ancak söz konusu bu Hanefileşmeyle ilgili Irak ve Şam bölgelerinde gerçekleşen Hanefî faaliyetlere dair çokça bilgi bulunurken¹³ Anadolu'daki bu Türk beyliklerinin ilk dönemlerinde gerçekleştirilen faaliyetler hakkında ne yazık ki çok az bilgi bulunmaktadır. Oysa Malatya'nın da aralarında yer aldığı ve *suğur* kenti olması sebebiyle sürekli el değiştiren, dolayısıyla da İslam'ın kalıcı olarak yerleşemediği pek çok şehir, bir İslamlaşma süreci yaşamaktaydı. Bu merkezlerde bürokratik görevler dışında yargılamaları sağlayacak ve dinî vazifeleri icra edecek kadı ve fakihlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak ne yazık ki Anadolu'da fetihlerden sonra kurulmuş olan beylik ve devletlerin bu türden faaliyetlerinde kimlerin görev aldığı ve bunların hangi mezhebe mensup olduklarına dair çok az şey bilinmektedir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasını inceleyen pek çok çalışmada ise daha çok sonraki dönemlere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Irak ve Şam bölgesindeki Hanefî faaliyetlere ilişkin daha fazla bilgiye sahip olmamıza rağmen aynı dönemde Anadolu'da yürütülen bu faaliyetlere ilişkin çok az şey bilinmesinin en önemli ne-

13 Irak, Şam ve Mısır bölgesindeki Hanefî yayılımına ilişkin önemli bilgiler içeren bir çalışma için bkz. Wilferd F. Madelung, "Maturidiliğin Yayılışı ve Türkler", çev. Muzaffer Tan, *İmam Maturidi ve Maturidilik*, (haz. Sönmez Kutlu, Kitabiyat Yayınları, Ankara 2003) içerisinde, ss. 305-368.

deni kanaatimizce bu bölgelerde uzun yıllardan beri hüküm süren müslüman idareciler nezaretinde sağlanmış olan ilmî ve kültürel birikimdir. Irak ve Şam bölgelerindeki kültürel seviye ve kaleme alınan çokça eser, bu bölgelere gelen alimlerin kayıtlara geçmesine imkân verirken Anadolu'da Müslüman idarelerin henüz yeni tesis edilmiş olması nedeniyle ilmî bir geleneğin bulunmamasına dolayısıyla da bu türden faaliyetlere dair bilgilerden mahrum kalmamıza yol açmış olmalıdır. *eş-Şekâikü'n-Nu'mâniyye* müellifi Taşköprîzâde (968/1561)'nin Anadolu'daki alimlerin biyografilerine dair bir şey yazmaya kimsenin iltifat etmediği yönündeki ifadesi¹⁴ bu coğrafyadaki alimlerle bölgede yaşanan ilmî hareketliliğe ilişkin neden çok az malumâta sahip olduğumuzu gayet net şekilde ortaya koymaktadır. Bu nedendir ki Anadolu'daki fetihlerden sonra bile kimi kaynaklarda isimleri zikredilen Malatî nispetli alimlerin hayatı hakkında tabakât eserlerinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Fetihlerden sonra Anadolu'daki diğer şehirlerde olduğu gibi Malatya'da da dinî-bürokratik görevler ve tedris faaliyetlerini yürütmek üzere özellikle Horasan ve Maverâünnehir kökenli alimlerden istifade edilmiştir. Bu nedenle Anadolu'da ilk aşamada bölge kökenli alimlere rastlanmamaktadır. Bölgeye mensup ve dolayısıyla da Malatî nispetli alimler ancak belli bir ilim geleneğinin tesisi ve tedris sürecinin sonucunda ortaya çıkmışlardır. Ancak bununla birlikte Taşköprîzâde'nin de yakındığı surette bölge alimlerinin biyografilerine olan ilgisizliğin onları uzun süre görünür kılmadığı da muhakkaktır. Bu sebeple "kayıt dışı" olarak niteleyebileceğimiz bölge kökenli alimlerin de olabileceği gerçeği gözardı edilmemelidir. Bu çerçevede kaynaklarda Malatî nispetiyle isimleri zikredilmelerine rağmen hayatı hakkında bilgi sahibi olunmayan bir kısım isimlere rastlanmaktadır. Anadolu'daki Selçuklu fetihleri sonrasında yaşamış olmalarına rağmen Ebu'l-Hüseyn Ali b. Ahmed b. Ali b. Muhammed es-Sirâc İbnu'l-Malatî (462/1070), Salih b. İsmail b. Ahmed el-Malatî (6.yy/12.yy), Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Malatî el-Mayorkî (619/1223), Şemsuddin Süleyman b. İsmail el-Malatî (670/1270 civarı), Ebu'l-Fadl Yusuf b. İbrahim b. Yusuf er-Rûmî el-Malatî (690/1291), Rüknuddin el-Malatî (754/1353'den sonra) ve Zeynuddin el-Malatî (788/1386) gibi Malatî nispetli alimlerin mezhebî eğilimleri ve hayatları hakkında kaynaklarda aydınlatıcı bir bilgi bulunmamaktadır.

Malatî nispetli Hanefî alimlerden özellikle Hanefî tabakât eserlerinde biyografileri hakkında doyurucu bilgilere ulaşılan ilk isimler 7/13. yy'da yaşamış olanlardır. Bu isimlerden ilki ise Şemsu'l-Malatî olarak bilinen Ebû Muhammed Selman b. İbrahim b.

14 Taşköprülüzâde İsamüddin Ebü'l-Hayr Ahmed Efendi, *Osmanlı Bilginleri (eş-Şekâikü'n-Numâniyye fi Ulemai'd-Devleti'l-Osmaniyye)*, çev. Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 19.

İsmail el-Malatî el-Hanefî (703/1303)'dir. Hakkında fazıl, müteva-zı¹⁵, güzel ahlak sahibi¹⁶ ve müteveyyin¹⁷ vasıflarının zikredildiği Şemsu'l-Malatî, kadı ve fakih olarak nitelenmektedir¹⁸. Hayatına ve tedris serüvenine dair herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte önceki Malatyalı alimler gibi Şam bölgesiyle yakın bir ilişki içerisinde olması muhtemeldir. Dımaşk'ta kadılarına naiblik yaptığı ve burada Zahiriyye medresesinde ders verdiğine ilişkin kayıt¹⁹ da bunu desteklemektedir. Onun Zahiriyye'deki müderrisliğinin kadı naibi iken 699/1300 yılı Safer ayında başladığı²⁰ ve 700/1300 yılı içinde sona erdiği şeklindeki bilgi²¹ dikkate alındığında bu görevinin kısa sürdüğü anlaşılmaktadır. Ancak Safedî (764/1363), onun Dımaşk'ın başka medreselerinde de görev yaptığını söylemekte fakat Zahiriyye dışında başka bir medrese ismi vermemektedir²². Dımaşk medreselerinden bahseden Nuaymî (927/1521)'nin Zencariyye²³ ve en-Nuriyyetü's-Suğra²⁴ medreselerinde müderrislik yapan Malatî nispetli Şemsuddin Süleyman b. İsmail adlı birinden söz etmesi ve kaynaklarda Malatî'nin ismi hakkında Süleyman ve Selman olduğuna ilişkin bir tartışmanın bulunması²⁵ söz konusu şahısların aynı kişiler olduğunu, dolayısıyla Malatî'nin Dımaşk'ta görev aldığı diğer medreselerin de bunlar olabileceğini düşündürmektedir. Safedî'nin onun Dımaşk'ta uzun süre kadı naibliği yaptığına dair ifadesi²⁶ Malatî'nin buradaki ikametinin uzun sürdüğünü göstermektedir.

Şemsu'l-Malatî, Dımaşk'taki kadı naibliğinin ardından Kahire'ye gitmiş ve burada Mısır Hanefî kadısı Şemsuddin Ebu'l-Abbas es-Serûcî (710/1310)'ye naiblik yapmıştır²⁷. Serûcî dışında Mısır'da başka bir kadıya naiblik yaptığına yahut bir medresede görev aldığına ilişkin herhangi bir kaydın bulunmaması onun başka bir görev üstlenmediğinin kanıtı olabilir.

15 Salahuddin Ebu's-Safa Halil b. Aybek es-Safedî, *A'yanu'l-Asr ve A'vânu'n-Nasr*, thk. Ali Ebû Zeyd, Dâru'l-Fikr, Beyrut-Dımaşk, 1418/1998, II/419; İbn Hacer el-Askalânî, *ed-Dürerü'l-Kâmine fî A'yânî'l-Miestî's-Sâmîne*, Muhammed Abdulmuid Han, Meclisu Daireti'l-Maarifi'l-Osmaniyye, Haydarabad 1392/1972, II/275.

16 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, IV/46-47.

17 Takiyyuddin Ahmed b. Ali el-Makrizî, *es-Sülûk li Marifeti Düveli'l-Mulâk*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1997, II/375.

18 es-Safedî, *A'yanu'l-Asr*, II/419.

19 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, IV/46-47.

20 Şemsuddin Ebû Abdillâh Muhammed ez-Zehabî, *Târîhu'l-İslam ve Vefeyâtü'l-Meşâhîr ve'l-A'lam*, thk. Beşşâr Avvâd Maruf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2003, XV/702.

21 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye*, III/251; Muhyiddin Ebu'l-Mefahir Abdülkadir en-Nuaymî, *ed-Dâris fî Târîhi'l-Medâris*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1410/1990, I/433.

22 es-Safedî, *A'yanu'l-Asr*, II/419.

23 en-Nuaymî, *ed-Dâris*, I/404.

24 en-Nuaymî, *ed-Dâris*, I/499.

25 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, IV/47.

26 es-Safedî, *A'yanu'l-Asr*, II/419.

27 es-Safedî, *A'yanu'l-Asr*, II/419; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/275; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, IV/47.

Kaynaklar Malatî'nin 703/1303 yılı Zilkade ayı ortasında Dımaşk'ta vefat ettiğini aktarmaktadırlar²⁸. Bu bilgi onun Mısır'da kısa süre kaldığını ve âhir ömrünü sürdürdüğü bu dönemde yeniden Dımaşk'a döndüğünü göstermektedir.

Şemsu'l-Malatî ile çağdaş olan bir diğer Malatyalı Hanefî alim Tacuddin Muhammed b. Tabisî b. Habib el-Malatî (709/1310)'dir. Şemsu'l-Malatî'ye göre hakkında çok daha az bilginin bulunduğu Tacuddin el-Malatî, tıpkı onun gibi Dımaşk'ta ikamet etmiştir. Fâzıl ve ilimle çokça iştiğal eden biri olarak nitelenen²⁹ Tacuddin el-Malatî, değişik medreselerde mudlik yapmış ve Dımaşk Hanefî medresesi Ferruhsahiyye'de ders vermiştir. 709/1310'da vefat eden Tacuddin el-Malatî, pek çok Hanefî alimin medfûn bulunduğu Dımaşk Süfiyye kabristanına defnedilmiştir³⁰.

Bu dönemde yaşamış Malatyalı alimlerden diğer ikisi Necmuddin Davud b. Mervan b. Davud el-Malatî (717/1318) ve oğlu Sadruddin Süleyman el-Malatî (712/1312)'dir.

Fakih, imam ve kadî³¹, fûru ve usulde bilgi sahibi, makûl ve menkûlde ârif³², mezhebi bilen³³ biri olarak nitelenen Necmuddin Davud el-Malatî, Fıkıh, Arapça, Usul, Meânî ve Beyân ilimlerinde seçkin bir alim olup senelerce ders vermiş ve kendisinden çokça kişi istifade etmiştir³⁴. Hanefî tabakât müellifi Kureşî (775/1373)'nin, çağdaşı olarak verdiği Salahuddin lakabıyla bilinen bir alimden ders alan³⁵ Necmuddin el-Malatî, diğer Malatyalı alimler gibi Dımaşk'a gitmiştir. Dımaşk'ta kadilkudât Hüsamuddin Ebu'l-Fedâil Hasan b. Ahmed er-Râzî el-Hanefî³⁶ (699/1300 civarı)'ye naiblik yapan Malatî, Dımaşk ve Kahire'de pek çok medresede müderrislik ve kazaskerlik yapmıştır³⁷. Müderrislik yaptığı medreseler arasında Zahiriyye, Mansuriyye ve Karasunguriyye medreseleri zikredilmektedir³⁸. Her üçünün de muhtemelen Kahire'de olduğu söz

28 es-Safedî, *Ayanu'l-Asr*, II/419; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/275; el-Makrizî, *es-Sülûk*, II/375; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, IV/46-47.

29 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye*, III/176; Takiyyuddin Abdülkadir et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye fi Terâcimi'l-Hanefiyye*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 3391, vr. 336a.

30 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye*, III/176; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, vr. 336a.

31 es-Safedî, *Ayanu'l-Asr*, II/350.

32 Mahmud b. Süleyman el-Kefevî, *Ketâibu'l-Âlâmi'l-Ahyâr min Fukahâi Mezhebi'n-Nu'mânî'l-Muhtâr*, Ragıp Paşa Kütüphanesi, no: 1041, vr. 303a.

33 İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/224; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, III/233.

34 Cemaluddin Ebu'l-Mehasin Yusuf İbn Tağriberdî el-Hanefî, *el-Menhelü's-Sâfi ve'l-Müstevfi Bade'l-Vafi*, thk. Muhammed Muhammed Emin, Heyetü'l-Mısriyye el-Amme li'l-Kitab, Kahire 1984, V/306.

35 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye*, IV/410.

36 Hüsamuddin er-Râzî, 20 yıldan fazla süre Malatya kadılığı yapmıştır (et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, III/39).

37 es-Safedî, *Ayanu'l-Asr*, II/350; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/224; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, III/233.

38 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye*, II/193; İbn Tağriberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, V/306; el-Kefevî, *Ketâibu'l-Âlâmi'l-Ahyâr*, vr. 286a, 303a.

konusu bu medreselerdeki görev tarihleri ve süreleri hakkında ise herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kendisinden ders alanlar arasında ise sadece Fahrüddin Muhammed b. Osman b. Yusuf es-Sinbâtî (762/1360) ismi verilmektedir³⁹. Aynı şekilde kadılık niyabeti ve kazaskerlik görevine ilişkin de herhangi bir tarihin verilmediği Necmüddin el-Malatî hakkında kesin olarak verilen tek tarih vefatı olarak verilen 717/1318'dir⁴⁰. Mısır'da vefat ettiği anlaşılan Necmüddin el-Malatî, Kahire Karafe kabristanına defnedilmiştir⁴¹.

Baba Necmüddin Davud el-Malatî gibi oğul Sadruddin Süleyman el-Malatî hakkındaki bilgiler de aynı şekilde kronolojiden yoksundur. Babasından⁴² ve Kureşî'nin, babasının da kendisinden ders aldığı söylenildiği Sadruddin lakaplı⁴³ bir alimden ders almıştır. Değişik ilimlerde parlanmış⁴⁴, fazilet sahibi⁴⁵ biri olarak nitelenen Sadruddin el-Malatî, babası gibi Kahire'deki Zahirîyye medresesinde ders vermiştir⁴⁶. Kendisinden bir kısım talebelerin faydalandığı⁴⁷ ifade edilmekle birlikte bunlardan sadece babasından da ders almış olan Fahrüddin Muhammed b. Osman b. Yusuf es-Sinbâtî'nin ismi verilmektedir⁴⁸.

Sadruddin el-Malatî hakkında verilen kesin tarihli tek kayıt tıpkı babası hakkında verildiği gibi vefat tarihidir. Kaynaklar onun Safer 712/1312'de Kahire'de vefat ettiğini söylemektedirler⁴⁹. Ancak onun Karafe'de babasının yanına defnedildiğine dair bilgi⁵⁰ onun babasından sonra vefat ettiği şeklinde anlaşılmaktadır. Oysa daha önce de geçtiği gibi baba Malatî'nin vefatı 717/1318'dir. Eğer burada babasının yanına defnedildiğine ilişkin kayıta herhangi bir sorun yok ise muhtemelen baba ya da oğul Malatîler'in vefat tarihlerinde bir hata bulunmaktadır. Ancak her iki biyografiye ilişkin yeterli bilginin bulunmaması, bu hususu netleştirmeyi mümkün kılmamaktadır.

Hakkında en kapsamlı bilginin verildiği ve üzerinde pek çok şe-

39 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, IV/421.

40 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, II/194; es-Safedî, *A'yanu'l-Asr*, II/350; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/224; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, V/306; el-Kefevî, *Ketâibu'l-Âlâmî'l-Ahyâr*, vr. 286a, 303a.

41 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, II/194; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Senîyye*, III/233-34; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, V/306; el-Kefevî, *Ketâibu'l-Âlâmî'l-Ahyâr*, vr. 286a, 303a.

42 İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, VI/30.

43 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, IV/410.

44 İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, VI/30.

45 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Senîyye*, IV/54.

46 İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/292.

47 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Senîyye*, IV/54.

48 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, IV/421.

49 İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-Kâmine*, II/292; el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, II/234; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Senîyye*, IV/54; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, VI/31.

50 el-Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudîyye*, II/234; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Senîyye*, IV/54; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-Sâfi*, VI/31.

yin söylendiği Mâlatî nispetli Hanefî alimlerin başında ise hiç şüphesiz Cemaluddin Ebu'l-Mehasin Yusuf b. Musa b. Muhammed b. Ahmed b. Ebî Tekin b. Abdillâh el-Malatî el-Halebî (803/1400) gelmektedir. Yukarıda zikredilen Malatyalı alimlerden yaklaşık bir asır sonra 803/1400'de vefat etmiş olan Cemaluddin el-Malatî'yi önceki alimlere göre daha bilinir kılan hususların başında, hayatının son yıllarında kısa da olsa üstlenmiş olduğu Mısır kadılığı ve günümüze ulaşmış olan bir eserin müellifi olmasıdır. Söz konusu eser *el-Mu'tasar mine'l-Muhtasar* adında Tahavi'nin *Meâni'l-Âsâr* eseri üzerine Ebu'l-velid Süleyman b. Halef b. Sa'd el-Bâcî (520/1126) tarafından yazılmış muhtasarın ihtisarıdır.

Aslen Harputlu olan⁵¹ Cemal el-Malatî, 726/1326'da Malatya'da doğmuş⁵² ve burada yetişmiştir⁵³. Gençliğinde Halep'e gidip⁵⁴ ilim tahsilinde bulunmuş⁵⁵, *Kur'ân-ı Kerîm*'i ve bazı metinleri ezberlemiş, ilimde maharet kazanmıştır⁵⁶. Ardından yaşı ilerlediğinde Mısır'a gitmiştir. Kıvamuddin el-İtkânî (758/1357), Alauddin et-Türkmânî (750/1349) ve İbn Hişâm (761/1361) gibi Mısır'daki ulemadan ders almıştır⁵⁷. Moğultay b. Kılıç (762/1361), İzzuddin b. Cema (767/1366)'dan hadis dinlemiş⁵⁸, Moğultay b. Kılıç'tan ayrıca *es-Şifretü'n-Nebeviyye* ve *ed-Dürü'l-Manzûm min Kelâmî'l-Ma'sûm* adlı eserlerini nakletmiştir⁵⁹. Kahire Sırgatmışiyye medresesine çokça gidip gelmiş, Mısır'daki ikamet süresince burada muiddik yapmıştır⁶⁰. Kahire'deki ilim tahsilinin ardından yeniden Halep'e dönmüştür⁶¹. Halep'e dönüş tarihinin 760/1359 olduğu aktarılmaktadır⁶².

Halep'de Hanefîlerin reisi mertebesine ulaşan Malatî, talebelerle meşgul olmuş, fıkıh okutmuştur⁶³. Kendisinden büyük bir grubun ders aldığı aktarılan⁶⁴ Malatî'nin, Halep'de Kamiliyye medresesinin

51 İbn Hacer el-Askalanî, *İnbau'l-Ğumr bi Enbai'l-Umr*, thk. Hasan Habeşi, Lecnetü İhyai't-Türasi'l-İslamî, Kahire 1389/1969, II/196; Şemsuddin Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdîrrahman es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami' li Ehli Karnî't-Tasi'*, Menşurâtu Dâri Mektebeti'l-Hayat, Beyrut, ts, X/335; et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, vr. 462a.

52 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335; el-Makrîzî, *es-Sülûk*, VI/69.

53 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, vr. 462a.

54 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

55 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, vr. 462a.

56 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

57 Cemaluddin Ebu'l-Mehasin Yusuf İbn Tağrıberdî el-Hanefî, *en-Nucûmu'z-Zâhire fi Muluki Mısır ve'l-Kahire*, Vezaretü's-Sekafe ve'l-İrşadi'l-Kavmi, Mısır ts, XIII/24; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335; Celaluddin es-Süyûtî, *Husnû'l-Muhâdara fi Târihi Mısır ve'l-Kâhire*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, Mısır 1387/1967, I/473.

58 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

59 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

60 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

61 İbn Tağrıberdî, *en-Nucûmu'z-Zâhire*, XIII/25.

62 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

63 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

64 İbn Tağrıberdî, *en-Nucûmu'z-Zâhire*, XIII/25.

de müderrislik yaptığı anlaşılmaktadır⁶⁵. Meşhur Hanefî fakihî ve muhaddis Bedruddin el-Aynî (855/1451), Halep'de kendisinden ders alan isimlerdendir. Aynî, 783/1382'de geldiği Halep'de ondan Pezdevî (482/1089) ve Ahsîkesî (644/1246)'nin *el-Usûl* eserleriyle *el-Hidâye*'yi dinlemiştir⁶⁶. Yine 784/1382'de Halep'e gelen Bedruddin Hüseyin b. Ziyade el-Feyyûmî el-Hanefî de Cemaluddin el-Malatî'den fıkıh okumuştur⁶⁷.

796/1394'de naib olarak geldiği Halep'de bir camii inşa eden Seyfuddin Tağrîberdi el-Atabekî ez-Zâhirî (815/1412), tedris için de Şafîî ve Hanefî iki müderris atamıştır. Hanefî tedrisine Cemaluddin el-Malatî'yi görevlendiren Tağrîberdî, Malatî'nin buradaki ilk dersinde, kadılar ve ulemanın seçkinleriyle hazır bulunmuşlardır⁶⁸.

Halep'de yaklaşık 30 sene kalan⁶⁹ Malatî'nin buradaki ikameti sırasında çokça servet sahibi olduğu ifade edilmektedir⁷⁰. Sıbt İbni'l-Acemî (884/1480), Malatî'nin Halep'de vakıflarının olduğunu, çokça tasaddukta bulunduğunu, bu sebeple malının daha da çoğaldığını aktarırken⁷¹, talebesi Bedruddin el-Aynî ise onun her gün fakirlere 25 dirhem tasaddukta bulunduğunu söylemektedir⁷².

Malatî hakkında bu türden aktarımlara rağmen Şafîî tabakât müellifi İbn Hacer (852/1449), onun hakkında oldukça kötü nitelermelerde bulunur. İbn Hacer, Malatî'nin sadece Halep'deki yaşantısı hakkında değil 800/1398 yılında atandığı ve sadece 110 gün süren Mısır kadılığı⁷³ hakkında da kötü şeyler söylemektedir. İbn Hacer, onun kadılığı eşnasında fâsıklarla yakınlaştığını, vakıfların istibdâlini savunduğunu, bir Hristiyan'a karşılık bir Müslümana kıyas uyguladığını ve bu nedenle insanların ona karşı kötü şeyler söylediğini ileri sürmektedir⁷⁴. Yine hint kenevirinin mübah oluşu ve hile ile ribâ çeşitleri hususunda fetva verdiği aktarılan Malatî'nin, Buhârî'nin kitaplarına çok bakanın zındık olacağını söylediği iddia edilmektedir⁷⁵. Onun Halep'de kazandığı serveti ise îne şirketi hilesiyle edindiği öne sürülmektedir⁷⁶.

Ancak İbn Hacer'in Malatî hakkındaki bu türden aktarımla-

65 Muvaffakuddin Ebû Zer Ahmed b. İbrahim Sıbt İbni'l-Acemî el-Halebî, *Kunûzu'z-Zeheb fî Târîhi Haleb*, thk. Şevki Şa's-Falih Bekkur, Dâru'l-Kalemî'l-Arabî, Halep 1417/1996, I/370.

66 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/131.

67 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, III/144.

68 İbn Tağrîberdî, *el-Menhelû's-Sâfi*, IV/32.

69 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/336.

70 es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/335.

71 Sıbt İbni'l-Acemî, *Kunûzu'z-Zeheb*, I/370.

72 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/197; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/336.

73 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/335.

74 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; â. mlf, *Refu'l-İsr*, 477; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/335.

75 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196, 197; a. mlf, *Refu'l-İsr*, 477; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/335.

76 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/197; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lamî*, X/336.

rına ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Zira İbn Hacer, pek çok Hanefî fakihin biyografisinde bu tutumu sergilemekte ve Hanefî alimlere muhakkak tenkit edeceği bir kusur nispet etmektedir. Hanefî tabakât müellifi Takiyyuddin et-Temîmî (101/1601)'nin *et-Tabakâtü's-Seniyye* eseri İbn Hacer'in bu türden tenkitlerine cevap veren pek çok aktarım ihtiva etmektedir⁷⁷. Malatî'nin Halep'deki cömertliğine ilişkin yukarıdaki aktarımların, İbn Hacer'e cevap vermek üzere nakledilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Temîmî'nin İbn Hişam'ın *Muğni'l-Lebib* eserinin bir nüshasının sonunda gördüğü ve İbn Hişam'ın Malatî'ye yönelik övgü dolu ifadelerinin yer aldığı bir icazetnameyi aktarması⁷⁸ da aynı şekilde İbn Hacer'in Malatî hakkındaki kötü nakillerine cevap verme amacı taşıdığı muhakkaktır. Şafîî Sibt İbnu'l-Acemî (884/1480) de İbn Hacer'in Malatî hakkındaki nakillerini güzel bulmamakta ve Malatî'nin Halep'de iken malının çok olması sebebiyle çokça tasaddukta bulunduğu ve malının daha da çoğaldığını, Halep'de vakıflarının bulunduğunu söyleyerek çokça salavat getirdiğini, temizliğe dikkat eden, adil, kerim, zâhid biri olduğunu ifade etmektedir⁷⁹.

Malatî, kadılık görevinden alındıktan sonra Mısır'da ikameti sürdürmüş, 801/1398'de Sırgatmışiyye müderrisliğini üstlenmiştir⁸⁰. Şemsuddin el-Malatî, 18 Rebiülahir 803/1400'de Kahire'de vefat etmiştir⁸¹.

Gerek bu dönemde gerekse daha sonra yaşamış Malatî nispetli başka Hanefîler de bulunmaktadır⁸². Söz konusu bu isimler de önceki Malatyalı alimler gibi özellikle Şam bölgesiyle yakın ilişki içerisinde olmuş, burada ilim tahsil etmiş ve Şam ile Mısır bölgelerindeki şehirlerde müderrislik, kadılık ve diğer bir kısım görevler üstlenmişlerdir. Bu isimlerin ekseriyetle gençliklerinde terk ettikleri Malatya'ya dönmedikleri ve bu şehirlerde vefatlarına kadar ikamet ettikleri görülmektedir. Bu bölgelerde geçmişe dayanan köklü bir ilmi geleneğin varlığıyla birlikte Hanefîliğin de süreç içerisinde güçlü şekilde temsil edilmesi ve nihayetinde bölgenin uzun yıllardır İslam dünyasının idarî açıdan merkezî hüviyetinde bulunması, Malatyalı alimlerin de buralarda ikametlerinin başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

77 Temîmî'nin söz konusu tabakât eserinde, İbn Hacer'in bu tutumuna yönelik cevap ve tenkitlerle Hanefî ulema ve mezhep savunusu olarak değerlendirilebilecek çarpıcı bir kısım örnekler için bk. İhsan TİMÜR, "Bir Mezhep Savunusu Olarak Tabakat Eserleri: Takiyyuddin et-Temîmî'nin et-Tabakatu's-Seniyyesine Yansıyan Hanefîlik Savunusu", *İslam Telif Geleneğinde Biyografi Yazıcılığı, Sempozyum Tebliğleri*, Ed. Ahmet Hamdi Furat ve Diğerleri, Sır ve Hikmet Yayınları, İstanbul 2016, ss. 425-441.

78 et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-Seniyye*, 462b.

79 Sibt İbni'l-Acemî, *Kunûzu'z-Zeheb*, I/370.

80 İbn Hacer, *İnbau'l-Ğumr*, II/196; a. mlf, *Refu'l-İsr*, 477; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/335.

81 İbn Hacer, *Refu'l-İsr*, 477; es-Sehâvî, *ed-Davu'l-Lami'*, X/336.

82 Zeynuddin Ebû Bekr İshak b. Halid el-Malatî el-Hanefî (847/1444), Şemsuddin Muhammed el-Malatî el-Hanefî (852/1449), Zeynuddin Abdülbâsit b. Halid b. Şahin el-Malatî el-Kahirî (920/1514) bu Malatî nispetli Hanefî isimlerden bazılarıdır.

3 Sonuç

Malatya erken dönemde İslam orduları tarafından fethedilmiş olsa da Bizans ile sınır hattında bulunması nedeniyle istikrarlı bir Müslüman iskanına ve imarına sahip olamamıştır. Değişik dönemlerde Müslümanlar tarafından imar edilmiş olsa da Malatya, bu konumu nedeniyle durmadan el değiştirmiş, bu da şehirde süreklilik arz eden ilmî bir geleneğin oluşmasını ve şehrin bu manada bir merkeze dönüşmesini engellemiştir. Fetihden sonraki dönemde şehre yerleşen Müslümanlar arasında Malatî nispetli kimi alimler yetişmiş olsa da Malatya'nın da aralarında yer aldığı bölgede, özellikle Şam bölgesiyle yakın ilişkisi nedeniyle Hanefî mezhebine mensup herhangi bir isme rastlanmamaktadır. Şam bölgesiyle yakın ilişki, Malatî nispetli bu alimlerin daha çok bu bölgede egemen olan din anlayışıyla uyumlu mezheplere mensup olmalarına sağlamıştır. Bu sebeple bu dönemdeki Malatî nispetli alimlerin hemen tamamını, hadis rivayeti ve kıraat ile ilgilenen isimler oluşturmaktadır. Bu isimlerin bazılarının ise Şam bölgesinde olduğu gibi Şafî mezhebine mensup oldukları görülmektedir.

Malatî nispetli alimlerden Hanefî mezhebine mensup olanlara ancak Anadolu ve Şam bölgesindeki Selçuklu fetihlerinden sonra rastlanmaktadır. Selçuklu askerî kuvvetleri öncülüğünde başta Dımaşk ve Halep olmak üzere Şam bölgesine gelip yerleşmiş olan Horasan-Maveraünnehir kökenli Hanefî alimler, bölge kökenli Hanefîlerin de yetişmesine öncülük etmişlerdir. Bu dönemde Şam ve Anadolu topraklarında tesis edilmiş olan Hanefî medreseleri, bölge kökenli Hanefîlerin yetiştiği kurumlar olmuştur. Malatî nispetli Hanefî alimlere de ancak bu sürecin sonunda rastlanmaktadır. Ancak özellikle Anadolu'daki ilmî hareketlilik ve ulema biyografilerine olan ilgisizlik sebebiyle söz konusu alimlere dair çok az bilgi kayıtlara geçmiştir. Bu nedenle Selçukluların Anadolu'daki fetihlerinin ilk dönemlerindeki bölge kökenli ve dolayısıyla da Malatî nispetli çok az alim hakkında bilgi bulunmaktadır. Kaynaklarda isimleri zikredilen Malatî nispetli Hanefîlerden çok azı hakkında tafsilatlı malumat bulunmakta olup bunların önemli bir kısmı ancak 7/13. yy sonunda yaşamış isimlere aittir. Söz konusu bu biyografiler ışığında da Malatya'daki ilmî hareketliğin ilk dönemlerde olduğu gibi özellikle Şam bölgesinden beslendiği ve burada yaşanan mezhebî değişimin Malatyalı alimlerin eğilimlerine de doğrudan yansıdığı anlaşılmaktadır. Şam bölgesinde Selçuklularla güçlü bir temsil imkânı bulan Hanefîlik, Malatya'ya da benzer şekilde yansımış ve bu dönemdeki Malatyalı alimlerin de çoğunlukla Hanefî mezhebine mensup oldukları görülmüştür. Bu Hanefî alimler büyük ölçüde Halep ve Dımaşk'ta ilim tahsil etmiş, sonrasında da yine bu şehirler ve Kahire gibi merkezlerde ikamet ederek çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Gençliklerinde terk ettikleri Malatya'ya ise alimlerden

hemen hemen hiçbiri dönmemiştir. Bu durumun Malatya şehri için adeta bir kadere dönüşmüş olan sınır şehri oluşuyla doğrudan ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Kaynaklar

- el-Belazurî, Ahmed b. Yahya, *Futûhu'l-Buldân*, Dâru ve Mektebetü'l-Hilal, Beyrut 1988.
- el-Bezzâzî, Hafızuddin Muhammed b. Muhammed, *Menâkibu Ebî Hanîfe*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1981.
- el-Cezerî, Şemsuddn Ebu'l-Hayr, *Ğâyetu'n-Nihâye fi Tabakâti'l-Kurrâ*, nşr. G. Bergstraesser, Beyrut 1402/1982
- İbn Asakir, Ebu'l-Kasım Ali b. Hasan ed-Dimeşkî, *Târîhu Dımaşk*, Dımaşk 1982-1996.
- İbn Ebi'l-Avvâm, Ebu'l-Kasım Abdullah b. Muhammed es-Sa'dî, *Fedâilu Ebî Hanîfe ve Ahbâruhu ve Menâkibuhu*, thk. Latifurrahman el-Behracî el-Kasimî, Mektebetü'l-İmdadiyye, Mekke 1431/2010.
- İbn Hacer, Şehabuddin Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali el-Askalanî, *ed-Dürerü'l-Kâmine fi A'yâni'l-Miesti's-Sâmine*, Muhammed Abdulmuîd Han, Meclisu Daireti'l-Maarifi'l-Osmaniyye, Haydarabad 1392/1972.
- İbn Hacer, Şehabuddin Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali el-Askalanî, *İnbau'l-Ğumr bi Enbai'l-Umr*, thk. Hasan Habeşi, Lecnetü İhyai't-Türasi'l-İslamî, Kahire 1389/1969.
- İbn Hacer, Şehabuddin Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali el-Askalanî, *Refu'l-İsr an Kudâti'l-Mısr*, thk. Ali Muhammed Ömer, Mektebetu'l-Hancı, Kahire 1418/1998
- İbn Tağrıberdî, Cemaluddin Ebu'l-Mehasin Yusuf el-Hanefî, *el-Menhelü's-Sâfi ve'l-Müstevfi Bade'l-Vafi*, thk. Muhammed Muhammed Emin, Heyetü'l-Mısrîyye el-Amme li'l-Kitab, Kahire 1984.
- İbn Tağrıberdî, Cemaluddin Ebu'l-Mehasin Yusuf el-Hanefî, *en-Nucûmu'z-Zâhire fi Muluki Mısr ve'l-Kahire*, vezaretü's-Sekafe ve'l-İrşadi'l-Kavmi, Mısır ts.
- İbnu'l-Fakîh, Ebû Abdillâh el-Hemedani, *el-Buldân*, thk. Yusuf el-Hâdî, Alemu'l-Kutub, Beyrut 1416/1996.
- el-İstahrî, Ebû İshak İbrahim b. Muhammed, *el-Mesâlik ve'l-Memâlik*, Dâru's-Sadr, Beyrut, 2004.
- el-Kelevî, Mahmud b. Süleyman, *Ke'tâibu'l-Alamî'l-Ahyâr min Fukahâi Mezhebi'n-Nu'mâni'l-Muhtâr*, Ragıp Paşa Kütüphanesi, no: 1041, vr. 1-414.
- Kubat, Mehmet, *Malatî ve Kelâmî Görüşleri*, TDV Yayınları, Ankara 2010.
- el-Kureşî, Muhyiddin Ebû Muhammed Abdülkadir İbn Ebi'l-vefa, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye fi Tabakâti'l-Hanefiyye*, thk. Abdülfettah Muhammed el-Hulv, Hecr li't-Tibaa ve'n-Neşr, Kahire 1413/1993.

- Madelung, Wilferd F., "Maturidiliğin Yayılışı ve Türkler", çev. Muzaffer Tan, *İmam Maturidi ve Maturidilik*, (haz. Sönmez Kutlu, Kitabiyat Yayınları, Ankara 2003) içerisinde, ss. 305-368.
- el-Makdisî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Ahsenü't-Tekasim fi Marifeti'l-Ekalim*, nşr. M. J. de Goeje, Leiden: Brill 1906.
- el-Makrîzî, Takiyyuddin Ahmed b. Ali, *es-Sülûk li Marifeti Düveli'l-Mulûk*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1997.
- en-Nuaymî, Muhyiddin Ebu'l-Mefahir Abdülkadir, *ed-Dâris fi Târîhi'l-Medâris*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1410/1990.
- Öz, Mustafa-Avni İlhan, "Malatî Ebû'l-Hüseyin", *DİA*, XXVII/467-468.
- es-Safedî, Salahuddin Ebu's-Safa Halil b. Aybek, *A'yanu'l-Asr ve Avânu'n-Nasr*, thk. Ali Ebû Zeyd, Dâru'l-Fıkr, Beyrut-Dimaşk, 1418/1998.
- es-Saymerî, Ebû Abdillâh Hüseyin b. Ali, *Ahbâru.Ebî Hanîfe ve Ashabih*, Alemu'l-Kutub, Beyrut 1405/1980.
- es-Sehâvî, Şemsuddin Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdirrahman, *ed-Davu'l-Lami' li Ehli Karni't-Tasi'*, Menşurâtu Dâri Mektebeti'l-Hayat, Beyrut, ts.
- Sibt İbni'l-Acemî, Muvaffakuddin Ebû Zer Ahmed b. İbrahim el-Halebî, *Kunûzu'z-Zeheb fi Târîhi Haleb*, thk. Şevki Şa's-Falih Bekkur, Dâru'l-Kalemi'l-Arabî, Halep, 1417/1996.
- es-Süyûtî, Celaluddin Ebu'l-Fazl Abdurrahman, *Husnû'l-Muhâdara fi Târîhi Mısır ve'l-Kâhire*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, Mısır 1387/1967.
- Taşköprüzâde, İsamüddin Ebu'l-Hayr Ahmed b. Mustafa, *Osmanlı Bilginleri (eş-Şekaiku'n-Numaniyye fi Ulemai'd-Devleti'l-Osmaniyye)*, çev. Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Taşköprüzâde, İsamüddin Ebu'l-Hayr Ahmed b. Mustafa, *Miftâhu's-Saâde ve Misbâhu's-Siyâde fi Mevduâti'l-Ulûm*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1405/1985.
- et-Temîmî, Takiyyuddin Abdülkadir el-Gazzî el-Mısırî, *et-Tabakâtü's-Seniyye fi Terâcimi'l-Hanefiyye*, thk. Abdülfettah Muhammed el-Hulv, Daru'r-Rifai, Riyad 1403/1983.
- et-Temîmî, Takiyyuddin Abdülkadir el-Gazzî el-Mısırî, *et-Tabakâtü's-Seniyye fi Terâcimi'l-Hanefiyye*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 3391, ist. tar. 1085/1674, vr. 1b-465b.
- Timür, İhsan, "Bir Mezhep Savunusu Olarak Tabakât Eserleri: Takiyyuddin et-Temimi'nin et-Tabakâtü's-Seniyyesine Yansıyan Hanefilik Savunusu", *İslam Telif Geleneğinde Biyografi Yazıcılığı, Sempozyum Tebliğleri*, Ed. Ahmet Hamdi Furat ve Dğr, Sır ve Hikmet Yayınları, İstanbul 2016, ss. 425-441.
- Timür, İhsan, *Tahavî'nin Akide Şerhlerinde İtikadi Farklılaşmalar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2016
- Tsafirî, Nurit, *The History of an Islamic School of Law: The Early Spread of Hanafism*, Harvard University Press, Cambridge 2004
- ez-Zehebî, Şemsuddin Ebû Abdillâh Muhammed, *Menâkibu'l-İmam Ebî Hanîfe ve Sahibeyhi Ebî Yusuf ve Muhammed b. Hasan*, nşr.

10. OTURUM

Tabakât
Literatüründe
“Malatî” Nispetli
Hanefî Âlimler

İhsan TİMÜR

M. Zahîd el-Kevserî-Ebu'l-vefa el-Efganî, Dâru'l-Kutubi'l-Arabî,
Mısır, ts.

ez-Zehebî, Şemsuddin Ebû Abdillâh Muhammed, *Târîhu'l-İslâm ve
vefeyâtü'l-Meşâhîr ve'l-A'lam*, thk, Beşşâr Avvâd Maruf, Dâru'l-
Ğarbi'l-İslâmî, 2003.